

спрямування, таких як організації єдиної системи експертних закладів; підвищення рівня підготовки суддів і експертів; розробка об'єктивних критеріїв оцінки роботи суддів та експертів [6, с. 219-227; 7, с. 14].

Всебічна, повна та об'єктивна оцінка висновку експерта є важливою гарантією правильного розгляду та вирішення судом цивільних справ.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Харків : «ГВІНІ». 2006. 64 с.
2. Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України в цивільних справах та із загальних питань (1963-2000р.)
3. Треуников М.К. Доказательства и доказывания в советском гражданском процессе: Москва : 1981. 370 с.
4. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 5 серпня 2021р. Київ: Паливода А.В. 2021. 304 с.
5. Тихиня В.Г. Теоретические проблемы применения данных криминалистики в гражданском судопроизводстве. Минск. Вышша школа, 1983. 159 с.
6. Комаха В.О. Становлення і розвиток судової експертизи та судово-експертних установ на півдні України: Монографія. Одеса: Юридична література., 2012. 512с.
7. Павлов С.В. Функції і завдання криміналістики. Автореф. дис. доктора юр. наук. Київ: 2003. 17с.

Гаврилюк Жанна,

*здобувач ступеня вищої освіти магістра
ННІЗДН НАВС*

Науковий керівник: **Корольчук Віктор
Володимирович**, провідний науковий
співробітник відділу організації наукової
діяльності та захисту прав інтелектуальної
власності НАВС, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

СВОБОДА ДОГОВОРУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Одним з центральних інститутів приватного (цивільного) права є договір, який у свою чергу, є однією з найбільш давніх правових конструкцій. Договір можна охарактеризувати наступним чином: по-перше, договір розглядається як юридичний факт; по-друге, договір розглядається як зобов'язальне правовідношення, яке виникає внаслідок укладення договору (хоча ще є переддоговірні та постдоговірні відносини); по-третє, у формальному сенсі договір

розглядається як документ, у якому фіксуються його умови; по-четверте, договір як засіб правового регулювання (див: European Contract Code), в тому числі конкретизації прав та обов'язків [1].

На сьогоднішній момент свобода договору є обов'язковою умовою розвитку ринкової економіки та головним принципом цивільного законодавства. В свою чергу, свобода договору зумовлює різноманіття видів та форм реалізації інтересів суб'єктів цивільних правовідносин, які, відповідно, проявляються у багатоманітності застосовуваних практикою договірних форм. Не усі з них регламентовані нормами цивільного законодавства. Проте для вірної регламентації та застосування положень цивільного права необхідно чітко розмежовувати різні види договірних конструкцій як породження принципу свободи договору.

Історично свобода договорів як особливий вираз автономії індивіда пов'язана з так званою «теорією автономії волі». Згідно цієї теорії, визнання і виконання договірних зобов'язань базується на пропозиції, що сторони договору самі «добровільно захотіли» зв'язати себе зобов'язаннями [2, с. 8].

Свобода договору є одним із ключових принципів договірної права, що закріпленій у Цивільному Кодексі України. Відповідно до ч. 1 ст. 627 Цивільного Кодексу України свобода договору це те, що сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Даний принцип також є характерним для країн з ринковою економікою, зокрема держав-членів Європейською Союзу (далі - ЄС) і закріпленій у законодавстві цих країн. Так, свобода у вирішенні того, з ким укласти договір, а також свобода у визначенні умов договору проголошені у: ст. 2(1) Конституції Німеччини, ст. 1134 (1) Кодексу Наполеона та Цивільних кодексах Бельгії й Люксембургу, ст. 5 (1) Конституції Греції та ст. 3 Грецького цивільного кодексу, ст. 1322 Цивільного кодексу Італії, ст. 6.248 Цивільного кодексу Нідерландів, параграфі 859 Австрійського цивільного уложення, ст. 405 Цивільного кодексу Португалії, статтях 6 і 1255 Цивільного кодексу Іспанії. [3, с. 99-100] Цей принцип є характерним не тільки для країн континентальної системи права, а й для загальної системи права. Своє широке застосування в загальній системі права принцип свободи договору отримав ще в XIX столітті.

Принцип свободи договору характеризується трьома основними аспектами і передбачає: свободу вибору партнера за договором; свободу погодитися чи відмовитися від укладення договору; свободу

визначати його зміст. Отже, значення договірної свободи в кінцевому результаті зводиться до того, що суб'єктам права надається можливість вирішити, чи буде між ними укладений договір, а якщо буде, то яким буде його зміст. Разом з тим ця свобода не є абсолютною, тому що, приймаючи рішення, сторони при укладенні договору повинні керуватися вимогами ЦК, інших актів цивільного законодавства, звичаями ділового обороту, вимогами розумності та справедливості, законодавства про захист прав споживачів. Деяким обмеженням свобода договору підлягає й у випадку публічних договорів, у сфері захистку економічної конкуренції тощо.

Зокрема, свобода договору обмежується у випадках, коли:

- 1) укладення договору є обов'язковим для однієї зі сторін;
- 2) певним суб'єктам заборонено законом укладення окремих видів договорів;
- 3) якась зі сторін обмежена або позбавлена можливості брати участь у формуванні умов договору;
- 4) законом встановлені певні приписи щодо умов договору;
- 5) вимагається відповідність договору типовим умовам договорів певних видів;
- 6) законом передбачається механізм укладення договору з попереднім узгодженням його умов або отриманням дозволу на це, або з виконанням певних дій, які передують укладенню договору тощо.

Також в контексті свободи договору варто звернути увагу й на ст. 6 ЦКУ, яка деякою мірою також визначає межі свободи Договору

- 1) сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства.

- 2) Сторони мають право врегулювати у договорі, який передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегульовані цими актами.

- 3) Сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд.

Сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами.

- 4) Положення частин першої, другої і третьої цієї статті застосовуються і до односторонніх правочинів.

Принципи та договір. Постанова ВП ВС від 02 листопада 2021 року у справі № 917/1338/18. Справедливість, добросовісність, розумність належать до загальних засад цивільного законодавства, передбачених статтею 3 ЦК України, які обмежують свободу

договору, встановлюючи певну межу поведінки учасників цивільно-правових відносин. Ці загальні засади втілюються у нормах права та умовах договорів, регулюючи конкретні правовідносини так, що кожен із учасників відносин зобов'язаний сумлінно здійснювати свої цивільні права та виконувати цивільні обов'язки, захищати власні права та інтереси, дбаючи водночас про права та інтереси інших учасників, зокрема, передбачаючи можливість завдання своїми діями (бездіяльністю) шкоди правам і інтересам інших учасників.

Якщо зробити висновок проблематика меж свободи договору повинна розглядатися щонайменше із двох сторін. З одного боку, слід однозначно погодитись із тим, що свобода договору не безмежна, адже завжди є об'єктивна потреба в її обмеженні з метою захисту публічних інтересів, інтересів слабкої сторони договору, інтересів кредиторів тощо. З іншого боку, практика свідчить, що суди досить часто формально застосовують норми зобов'язального права, чим необгрунтовано зазіхають на свободу договору, а також на такий принцип (формально не проголошений Цивільним кодексом України, але міститься в багатьох нормах), як принцип стабільності цивільного обороту. З цим пов'язана практика визнання договорів неукладеними або визнання окремих умов договорів незаконними з причин невідповідності їхнім певним імперативним нормам цивільного права.

Список використаних джерел:

1. Договірне право в практиці Верховного Суду [Електронний ресурс] / - Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2021_12_29_prezent_Krat.pdf
2. Цвайгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права: В 2-х тт.- Том 2.- Пер. с нем.- М.: Междунар. отношения, 1998,- 512 с.
3. Ole Lando, Hugh Beale. Principles of European Contract Law. Part I and II.- London: Kluwer Law International, 2002.-201 p.